

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-12-14
Otsuse kuupäev	26. mai 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Lea Kivi, Hannes Kiris, Indrek Koolmeister ja Jaak Luik
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lg 5 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseaduslikkuse kontroll osas, mis sätestab Euroopa täitekorralduse tõendi väljaandmiseks avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu
Menetluse alus	Harju Maakohtu 9. aprilli 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-08-55988
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada riigilõivuseaduse § 57 lg 5 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, mis sätestab Euroopa täitekorralduse tõendi väljaandmiseks avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

ASJAOLUD, MENETLUSE KÄIK JA MAAKOHTU MÄÄRUS

1. Era Liisingu Inkassoteenused Aktsiaselts esitas 18. märtsil 2014 Harju Maakohtule e-posti teel avalduse Euroopa täitekorralduse tõendi väljastamiseks, tasudes riigilõivu 10 eurot.
2. Harju Maakohus tunnistas 9. aprilli 2014. a määrusega RLS § 57 lg 5 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata osas, mis sätestab, et Euroopa täitekorralduse tõendi väljaandmise avalduse muul viisil esitamisel tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras (25 eurot) kui avalduse esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu (10 eurot).
3. Kohus leidis, et RLS § 57 lg 5 on kohtuasja lahendamisel asjassepuutuv säte, kuna vähem kui 25 euro suuruse riigilõivu tasumisel avalduse esitamisel teisiti kui elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu tuleks kohtul tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 340¹ lg-st 1 tulenevalt nõuda riigilõivu tasumist seaduses sätestatud suuruses. Nõuetekohase riigilõivu tasumata jätmisel oleks kohus pidanud keelduma TsMS § 340¹ lg 2 ja § 371 lg 1 p 10 alusel avalduse menetlusse võtmisest.
4. Kohus oli seisukohal, et avalduselt tasutava riigilõivu määr riivab esmajoones PS § 15 lg 1 esimeses lauses sätestatud igauhe põhiõigust kohtusse pöörduda, PS §-s 32 sätestatud omandipõhiõigust ja PS §-s 12 tagatud võrdsuspõhiõigust. RLS § 57 lg 5 kohtleb erinevalt isikuid, kes esitavad avalduse hagita menetluses läbivaadatavas asjas e-toimiku kaudu, ja isikuid, kes esitavad avalduse muul viisil.

5. RLS § 57 lg 5 eesmärgiks on maakohtu hinnangul menetlusökonoomia. Kohus oli seisukohal, et avalduse esitamisel teistigi kui elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu suurema riigilõivu nõudmine ei ole menetlusökonoomia eesmärgi saavutamiseks vajalik abinõu.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

6. Riigikogu põhiseaduskomisjon on seisukohal, et RLS § 57 lg 5 on põhiseadusega kooskõlas. Komisjon märkis, et praegusel juhul ei ole riigilõivu soodus- ja täismäära erinevus märkimisväärne.

7. Avaldaja nõustub Harju Maakohtu 9. aprilli 2014. a otsuses toodud põhjendustega RLS § 57 lg 5 põhiseadusvastasuse kohta.

8. Õiguskantsler leiab, et RLS § 57 lg 5 on osas, mis näeb ette erineva suurusega riigilõivu määrad avalduse esitamisel Euroopa täitekorralduse tõendi väljaandmiseks sõltuvalt kohtusse pöördumise viisist, vastuolus PS § 15 lg-ga 1, § 12 lg-ga 1 ja §-ga 11.

9. Justiitsminister on seisukohal, et RLS § 57 lg-s 5 kehtestatud riigilõivumäärade eristamine ei ole proportsionaalne ja on vastuolus PS § 12 lg-ga 1 osas, mis sätestab Euroopa täitekorralduse tõendi väljaandmise avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse esitamisel elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTE

10. Riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 29.06.2012; RT I, 20.11.2013, 3) § 57 "Tsiiviilkohtumenetluse toimingud":

[---]

(5) Euroopa täitekorralduse tõendi väljaandmiseks avalduse esitamisel tasutakse riigilõivu 25 eurot. Kui nimetatud avaldus esitatakse elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, tasutakse riigilõivu 10 eurot.

[---]."

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

11. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lg 2).

12. Harju Maakohus tunnistas RLS § 57 lg 5 põhiseaduse vastaseks ja jättis kohaldamata 9. aprilli 2014. a määrusega tsiivilasjas nr 2-08-55988, vaadates hagita menetluses läbi avaldaja avaldust Euroopa täitekorralduse tõendi väljaandmiseks. Kolleegium leiab, et avaldaja avalduse lahendamisel Harju Maakohtus oli RLS § 57 lg 5 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis asjassepuutuv säte osas, mis sätestab Euroopa täitekorralduse tõendi väljaandmiseks avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu 25 eurot, kuid avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu 10 eurot.

13. Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, p 12). Kohtumenetluses avalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad PS § 15 lg 1 esimeses lauses tagatud igatüüpi põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole (Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. a otsus asjas nr 3-2-1-67-11, p 22.1) ja PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 12. septembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-26-13, p 18). Seejuures riivab RLS § 57 lg 5 intensiivsemalt nende isikute põhiõigusi, kes esitavad avalduse kohtule muul viisil kui avaliku e-toimiku kaudu (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse

järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p-d 48–49). Vaidlusalune RLS § 57 lg 5 riivab ka PS § 12 lg-s 1 tagatud võrdsuspõhiõigust, kuna kohtleb erinevalt isikuid, kes esitavad avalduse veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, ja isikuid, kes esitavad sama hinnaga avalduse muul viisil.

14. Vaidlustatud säte kehtib alates 1. juulist 2012. XII Riigikogu seaduseelnõu 206 SE seletuskirja kohaselt on riigilõivumäärade kohtusse pöördumise viisist sõltuvusse seadmisel sihiks riigi ressursside säästlik ja otstarbekohane kasutamine, täpsemalt soov vähendada kohtute koormust tehnilise töö vähenemise kaudu, ja sel eesmärgil ka avaliku e-toimiku kasuks otsustamise motiveerimine.

15. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas 10. detsembri 2013. a otsuses kohtuasjas nr 3-4-1-20-13 põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks RLS § 57 lg-d 1 ja 15 ning lisa 1 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis osas, mis sätestas tsiviilkohtumenetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

16. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidis selles otsuses, et avalduse esitamise viisist sõltuvate lõivumäärade eristamise eesmärgiks on menetlusökonoomia, mis tähendab tõhusat menetlust samal ajal riigi ressursside säästmisega. Kohtute tehnilise töö väidetav vähendamine ja elektrooniline asjaajamine ning väljaspool avalikku e-toimikut esitatud avaldustega kaasnevate võimalike lisakulude panemine menetlusosalistele saavad olla üksnes vahendid menetlusökonoomia saavutamiseks, mitte iseseisvad eesmärgid põhiõiguste piiramiseks. Menetlusosaliste osalemist õigusemõistmise kulutuste kandmises on Riigikohus küll pidanud riigilõivu tasumisel legitiimseks, kuid see ei saa alati õigustada isikute erinevat kohtlemist riigilõivu tasumisel. Sarnases olukorras olevate menetlusosaliste erinev kohtlemine lõivu tasumisel peab ülekaalukalt aitama kaasa tõhusamale menetluse toimumisele (otsuse p 56).

17. Avalduse esitamise viisist sõltuvate lõivumäärade eristamine ei olnud Riigikohtu hinnangul sobiv vahend eesmärgi saavutamiseks. Kohtute tehnilise töökoormuse vähendamine ei suurenda menetlusökonoomiat, kui sellega ei vähene õigusemõistmisega kaasnev ressursikulu ühiskonnas tervikuna. Vahendi sobivuse paneb kahtluse alla eelkõige see, et TsMS § 56 annab võimaluse pidada tsiviilasjades toimikut paralleelselt ka paberil ning suurel osal menetlusosalistel puudub võimalus või oskus arvutit ja Interneti kasutada või võimalus anda digitaalallkirja (otsuse p-d 60–65).

18. Tuginedes Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsuses kohtuasjas nr 3-4-1-20-13 toodud õiguslikele põhjendustele ja juhindudes PSJKS § 15 lg 1 p-st 2, tunnistas Riigikohus RLS § 57 lg 5 põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks osas, mis sätestab Euroopa täitekorralduse tõendi väljaandmiseks avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

Priit Pikamäe

Indrek Koolmeester

Lea Kivi

Hannes Kirs

Jaak Luik